

Jan Risenfelder z Risenfeldu

V publikaci Břetislava Rérycha „Rodáci a obyvatelé města Polné“ vydané v dubnu 1935 jsem poprvé narazil na jméno **Riesenfeld**. Ve stati o akademickém malíři Karlu Ludvíku Klusáčkovi je naznačen příběh¹ dcery vysokého úředníka a šlechtice Jana Risenfeldera, která si proti vůli rodičů vzala za manžela **Antona Grosse** (*1753) a jejichž dcera **Antonie** (1786 - 1871) si později vzala za manžela dědečka malíře K. L. Klusáčka (a mého prapradědečka) **Jana Klusáčka** (1782 – 1851).

Koho by nezaujala informace o tom, že jeho předek byl ze zajímavého rodu, koho by nezajímalo, zda vůbec a jak se tento příběh udál? Informací o rodu Risenfeldů bylo však v běžně dostupné literatuře možné zjistit minimum. Snad nejobsáhlejší informaci podávala publikace Der Mährische Adel² a později Josef Pilnáček³. Zde se můžeme dočíst:

1797. RIESENFELDER z RIESENFELDU bylo příjmení novoštitné rodiny jihlavské, kterou založil jihlavský primas Lukáš Vojtěch Risenfelder, jsa povýšen dne 12. října 1642 do vládyckého stavu.

Znak štít křížem čtvrcený, v 1. a 4. žlutém poli polovice černé orlice, ve 2. a 3. modrém poli bílý pruh napříč, ve kterémž pruhu jest zlatá střela se železnou tulejí. Klenot nad helmicí má zelený pahrbek a na něm korunovanou orlici, střelu držící. Přikryvadla červeno-bílá a žluto-černá (vše dle Herald. II. 592). Siebmacher, Mähr. Adel 113, uvádí u původního štítu v poli dvě střely. vyobrazuje také zlepšený znak svob. p. z R. a jedná krátce o rodině, která ještě v 18. století žila.

To však byla jen velmi stručná informace o zakladateli rodu v Jihlavě. Zjistit podstatnější informace se mi dlouho nedařilo. Jisté však bylo, že praprababička **Antonie** byla dcerou **Alžběty**, dcery **Jana z Risenfeldu**, jak dokládá dále uvedený zápis v polenské matrice narozených.

1786 Junius	Nu domu	Gmeno Dítěte		Rodičowe Otec	Mateř	Kmotři Gmeno	Stav
17. P. Sobotka Nicol: Capel	Město 47.	Antonia Großowa + 26.6. 1871	Náboženství: Cathol. Pohlaví: žena Z lože: manželského	Groß Anton kontribučníj miestskej sin po + Hynkowj soused	Alžbeta dcera Pana Jana z Rie- senfeldu	Kateřina Her- genmanowa Šimon Gílek	Špitál níčj

Studium rejstříků v každé historické či národopisné publikaci a hledání jmen z rodokmenů, která mě zajímají, se zúročilo při nahlédnutí do knihy Jihlava⁴. Našel jsem v něm jak jméno jihlavského primátora a ke konci života císařského rychtáře **Lukáše Vojtěcha Risenfeldera z Risenfeldu**⁵, tak jméno jeho potomka **Ludvíka Augustina Risenfeldera z Risenfeldu**, který byl císařským rychtářem 30 let, v letech 1674 až 1704. Informací ještě zajímavější však pro mě bylo zjištění, že se dochovaly rodinné kroniky **Risenfelderů**, starší od **Františka (Franze) Risenfeldera** a mladší od **Jana (Johana) Risenfeldera**⁶.

Nebylo složité zjistit, že kroniky jsou uloženy v Jihlavském archivu a tak netrvalo dlouho a mohl jsem vzít obě kroniky do vlastních rukou. Je to opravdu neuvěřitelný pocit, držet po téměř 300 letech dokument, který vlastní rukou napsal prapradědek.

To jsem však v tom momentu ještě nevěděl, jen tak trochu doufal a trochu tušil, že by to tak mohlo být. Přestože jazykem kroniky je němčina a písmem německý kurent, rychle jsem identifikoval místo, kde si **Jan** poznamenal:

Anno 1755

Den 8. November hat Gott der allmächtig umb ¾ auf 4. Uhr nachmittag in Zeichen das Steinbocks meine Ehe Consortin Antonia mit einen Töchterlein Glücksentbunden, welches in der allhiesiger Stadt Pfarr Kirchen bei S: Jacob durch den Wohl ehrwürdig Herr Pater Bernard Capellan getauft worden, und zwar am 9. Novembr um 2 uhr nachmittag, unter der Vepser, dazeit war da wohl ehrwürdige Herr Pater Jeremias als Pfarrherr. Das Kind ist getauft worden Maria Elisabetha.

Roku 1755

Dne 8. listopadu dal Bůh všemohoucí ve ¾ na 4. hod. odpolední, ve znamení Kozorooha, mé manželce Antonii dcerušku šťastně porodit, která ve zdejší městském farním kostele u sv. Jakuba vsoce ctihodným panem otcem Bernardem, kaplanem, byla pokřtěna, a sice dne 9. listopadu ve 2 hodiny odpoledne, pod Večernicí, v té době zde byl vsoce ctihodný pan otec Jeremiáš farářem. Dítě bylo pokřtěno Marie Alžběta.

To byla dobré znamení, ale ještě ne jistota. Tu však prokázal zápis provedený po třiceti letech od narození **Alžběty (Elisabethy)**:

Anno 1785

den 8. Augusti ist meine liebe Tochter Elisabetha mit Herrn Anton Groß in allhiesiger Pfarr Kirchen früh 7 uhr durch damahligen Herrn Land Dechanten Pater Michl Los copuliert worden. Beýstand ware Herr Joseps Kammermaýer Burger Weisgerber Meister dann Herr Mangold von Pollnau Raths Verwanter. Grantzl Jungfr ihre liebe Schwester Apolonia. Und so dann nach abgehaltene Mittagmahlzeit, ihren wieg nach Pollnau genohmen haben.

Roku 1785

dne 8. srpna byla moje milovaná dcera Alžběta s panem Antonínem Großem ve zdejší farním kostele ráno v 7 hodin tehdejší panem zemským děkanem otcem Michalem Losem oddána. Svědkem byl pan Josef Kammermaýer měšťan jirchářský mistr pak pan Mangold z Polné, člen rady. Družičkou (byla) její milovaná sestra Apolonie. A pak, po uspořádaném obědě, se na cestu do Polné vydali.

Po krátké době můžeme číst tento zápis:

1786 den 16. Juny um 3 uhr Nachmittag ist meine liebe Tochter Elizabeth Großin mit einen Töchterlein glücksenbunden worden, in zeigen des Schützens, geVatters leüthe ein alter Spittaler. Getauft Antonia.

1786 dne 16. června ve 3 hodiny odpoledne má milovaná dcera Alžběta Großin dcerušku šťastně porodila, ve znamení střelce, kmotří jeden starý špitálník. Pokřtěna Antonia.

Z těchto záznamů téměř jistě vyplývá, že **Alžběta** neodešla od rodičů proti jejich vůli, vždyť sňatek se konal v místě nevěstina bydliště, tedy v Jihlavě a postavení jejího manžela (byl kontribučním, čili finančním úředníkem) odpovídalo i postavení otce **Jana**, jak dále uvidíme. Romantický příběh o nerovném vztahu se tedy nekonal. **Alžbětě** již bylo 30 let a tak se můžeme spíš domnívat, že rodiče byli rádi, že svou dceru konečně provdali. Svědčí o tom i druhý zápis v kronice o jejím sňatku s **Großem**, kde **Jan** o své dceři píše jako o „meine herumstehende Tochter“, což by se dalo asi přeložit, jako „má neprovdaná – na ocet – dcera“. Zápis o narození vnučky je pak, svým obsahem, totožný se zápisem v matrice narozených a jednoznačně potvrzuje, že **Jan Risenfelder**, autor druhé kroniky, je otcem **Alžběty**, babičky mého pradědečka **Jan Klusáčka** (*1827) z matčiny strany.

Kronika **Jan Risenfeldera** obsahuje mnoho informací z jeho života, zápisy o narození sourozenců, jeho dětí, rodinných příslušníků, jeho funkce, jeho nemovitosti a jejich rekonstrukce. Velice časté jsou výčty nákladů či příjmů v té či oné věci. Pokusím se přiblížit život **Jana**, tak jak se jeví při čtení zápisů v jeho kronice i kronice jeho otce.

Dětství Jana

Jan, celým jménem v němčině **Johan Anton Leopold Risenfelder von Risenfeld**, se narodil

24. prosince 1725, v ½ 10 večer v Jihlavě. Pokřtěn byl následující den kaplanem Hermanem Weberem.

Řekněme si na tomto místě ihned, že psaní jména Risenfelderů má mnoho variant a ty se také vyskytují v tomto článku. Především ve všech starých rukopisech, ať již se vztahujících k **Lukáši Risenfelderovi** nebo **Janovi**, se nikdy v první slabice za – i - neobjevuje –e- (Riesenfelder), ale je vždy psáno Risenfelder. **Janův** otec **František** naopak důsledně píše Rießenfelder (s ostrým ß a často rozděleně Rießen felder) a také všechny moderní texty hovoří o Riesenfelderech. Na konci jména pak zpravidla je koncovka – er, ale objevuje se i forma Risenfeld nebo Risenfeldt.

Jan byl prvorozeným synem **Františka Risenfeldera** a jeho manželky **Kateřiny** rozené **Taubenkorbin**. Jejich sňatek se konal 15. února 1724, kdy ženichovi bylo necelých 24 let a nevěstě necelých 26 let. **František** se vyučil mýdlařem (Seiffensieder). Z jeho neméně zajímavé a obsáhlejší kroniky vyplývá, že měšťanem se stal roku 1724 ve věku 24 let. Přestože byl pravnukem **Lukáše Vojtěcha Risenfeldera**, povýšeného do šlechtického stavu, **František** nikdy nepoužívá predikát z Risenfeldu a jak je zřejmé, vyučil se obyčejnému řemeslu.

Jan začíná své vyprávění dědečkem – **Leopoldem z Risenfeldu**, otcem **Františka** Dohledáním v matrice narozených jsem zjistil, že **Leopold** se narodil, resp. byl pokřtěn dne 26. listopadu 1660 v Jihlavě. Tento zápis také dokládá jméno jeho otce, kterým byl **Jan Jindřich Risenfelder** a matka **Rosina**. **Leopold** zemřel ve věku 63 let, dle zápisu **Jana** dne 23. ledna 1723 v ½ 12 dopoledne. Matriční zápis potvrzuje věk při úmrtí, jako datum je však uvedeno 26. ledna, tedy patrně den pohřbu. Dozvídáme se též, že byl Meltzer, tedy sladovník. Po jeho smrti se přestal **František** živit mydlářstvím a převzal otcovu sladovnickou živnost. Vedle toho od října 1728, kdy složil na jihlavském magistrátu přísahu, se stal výběřčím mýta u brány U Matky boží. Od 1. ledna 1743 působil jako jihlavský poštovní úředník.

Matriční zápis z roku 1632 uvádí, že 7. listopadu se narodil **Joannes Henricus**, filius **Luca Adalberti Risenfelder** a **Elisabetha**. Prokazuje tedy, že **Lukáš Vojtěch Risenfelder**, kterého zmiňuji v úvodu článku, byl prapradědečkem a **Jan Jindřich** pradědečkem našeho **Jana**. **Jan Jindřich** se narodil 2 roky před tím, než se jeho otec **Lukáš Vojtěch** stal radním v Jihlavě a byl mu Vilémem hrabětem Slavatou z titulu palatina přiznán erb a predikát von Risenfeld.

Babičkou **Jana**, tedy manželkou Leopolda, byla **Anna** rozená **Szamorin**, která se narodila v Brně roku 1666. Přesné datum neznáme. Babička zemřela 29. 11. 1725 ve věku 59 let. Ani dědečka ani babičku ze strany otce **Jan** nemohl znát, protože zemřeli oba ještě před jeho narozením. **Leopold** a **Anna** měli 5 dětí, kromě **Janova** otce **Františka** (který se dožil 82 let 5 a ½ měsíců), **Ludvíka** – zemřel ve věku 26 let a 20 týdnů, **Josefa** – zemřel neznámo kde a kdy, **Lukáše** – zemřel ve 2 letech a **Marii Kateřinu**.

Otcem maminky **Jana**, tedy jeho dědečkem z matčiny strany byl v Jihlavě narozený **Pavel Taubenkorb**, který byl pekařem, přesněji řečeno pekařem bílého pečiva (Weisböck). Zemřel 10. března 1732 ve ¾ na 4 odpoledne ve věku 83 let, z čehož lze odvodit, že se narodil v roce 1649. Pochován byl v Rančářově (Rantzern), kde byl jeho syn **Augustin** farářem.

Babičkou z matčiny strany byla **Kateřina** rozená **Hellmerin**, která se narodila v Jihlavě roku 1656. Přesné datum neznáme, zemřela však ve věku 75 let dne 3. června 1731. Tohoto dědečka i babičku jistě **Jan** poznal na vlastní oči, bylo mu při jejich úmrtí již šest resp. sedm let. Zajímavá a nesporně ne zcela obvyklá je informace o tom, že roku 1727 **Pavel** s **Kateřinou** oslavili výročí 50 let od sňatku, který se tedy musel uskutečnit roku 1677, kdy **Pavlovi** bylo 28 let a jeho nevěstě **Kateřině** 21 let. **Pavel** a **Kateřina** měli 6 dětí, které se

vesměs dožily dost vysokého věku. Kromě **Janovy** maminky **Kateřiny** to byla **Regina** – jako jediná zemřela relativně mladá ve 30 letech, **Anna Marie** – zemřela v 86 letech, **Martin** – zemřel v 68 letech, **Augustin** – zemřel v 64 letech a **Josef** – zemřel v 74 letech.

Své dětství prožil **Jan** v Jihlavě. I když o tom ve své kronice nehovoří, můžeme předpokládat, že kolem 6 let svého věku, tedy asi v roce 1731, začal navštěvovat základní školu. K roku 1736 uvádí, tedy po 5 letech základní školy, že šel na studia v Jihlavě. Jihlavské školství bylo v době, o které hovoříme, spojeno s působením jezuitského řádu, který byl uveden do města dne 29. srpna 1625. Jezuité ve městě vybudovali svou kolej, seminář, kostel a v roce 1727 postavili novou budovu gymnázia. Organizovali jihlavské střední školství 148 let až do roku 1773, kdy byl jejich řád papežem Klimentem XIV. zrušen a školy byly postátněny. **Jan** nepochybně tedy navštěvoval toto jihlavské gymnázium, ještě téměř novotou vonící. Studium trvalo zpravidla 6 let, skončilo nejspíše v roce 1742, tedy v jeho 17 letech.

V tomto období se rozrůstala rodina **Františka** a **Kateřiny**, rodičů **Jana** rychlým tempem. První **Janova** sestra **Anna Marie Klára** se narodila roku 1728, druhá sestra **Terezie Kateřina** v roce 1730. Následoval první bratr **Augustin Josef**, který se narodil roku 1733 a druhý bratr **Josef Jáchym**, narozený dne roku 1736. Tedy v roce, kdy **Jan** nastoupil na gymnaziální studia. V roce 1739, 7. července, se narodil poslední bratr **Ignác Ludvík**, který však zemřel po roce a 6 týdnech života dne 17. srpna 1740.

Jan se narodil do období vlády císaře Karla VI., který v té době již vládne 14 let (1711-1740). Snažíme-li se zjistit nějakou významnou politickou událost let 1725 až 1736, zjišťujeme, že jich není mnoho. V roce 1725 uznal španělský král Filip V. tzv. pragmatickou sankci, nástupnický řád Habsburků, jako důsledek toho, že se Karel VI. vzdal nároků na španělský trůn. Jeho dcera Marie Terezie se roku 1736 vdala za Františka Lotrinského. Dramatické události nastaly až koncem gymnaziálních let **Jana**. Karel VI. umírá a vlády se v říjnu roku 1740 ujímá Marie Terezie a již dva měsíce poté jsou její země napadeny armádou pruského krále Fridricha II., který prakticky obsadil Slezsko a Kladsko. Bavorský vévoda Karel Albrecht v listopadu 1741 obsadil Prahu a nechal se provolat českým králem Karlem III. V lednu 1742 byl zvolen římským císařem pod jménem Karel VII. V červenci 1742 uzavřela Marie Terezie mír s Fridrichem (za cenu ztráty Slezska) a koncem roku 1742 byla Praha opět v jejích rukách. Zhruba v té době končí **Jan** svá gymnaziální studia.

Roku 1741 se Jihlava stala zásobovacím centrem císařské armády, vojáci byli v počtu 20-40 osob ubytováni v domech měšťanů. Po odchodu císařské armády, obsadili Jihlavu počátkem roku 1742 Sasové.

Mládí Jana

Janovi bylo necelých 17 let, když po ukončení gymnázia od 1. listopadu 1742 do 24. ledna 1743, tedy pod dobu necelých 3 měsíců, rozšiřoval své vzdělání u kantora Jana Weise a to v oboru „počtářského umění“, tedy v matematice a účetnictví. Tím zakončil svá studia.

Krátce poté, co **Jan** ukončil své studium, vjela Marie Terezie do Prahy a 12. května 1743, v předvečer svých 26. narozenin, byla v chrámu sv. Víta na Hradě korunována za českou královnou. Rakouská armáda úspěšně obsadila téměř celé Bavorsko v roce 1743, ale v létě 1744 zaútočil proti Rakousku opět pruský král Fridrich II. Počátkem září 1744 oblehl Prahu, která brzo kapitulovala. Prusové drželi Prahu jen 3 měsíce, protože armáda vedená princem Karlem Lotrinským (bratrem manžela Marie Terezie) počátkem roku 1745 vytlačila Prusy z Čech. Praha však byla poničená, venkov vydrancovaný a armádou nekryté Bavorsko bylo ztraceno. Císař a bavorský vládce Karel Albrecht se vrátil domů, ale náhle v lednu 1745 zemřel. Tím se uvolnil císařský trůn, na který byl již v září roku 1745 zvolen František

Lotrinský, manžel Marie Terezie, jako František I. Rakouské armády v dalších bojích s Prusy již úspěšné nebyly a tak se Slezsko nepodařilo dobýt zpět. V prosinci roku 1745 byl v Drážďanech uzavřen mír. Marie Terezie dále válčila s Francouzi na italském a nizozemském území.

Následně odchází **Jan** do praxe, jak sám říká, k obročnímu a výběřčímu daní Martinu Gráfovi do Telče, na panství hraběte Lichtenštejna. Zde je od 25. ledna 1743 do 25. dubna 1745, tedy po dobu dvou roků a 3 měsíců. Patrně však šlo spíše o jakousi stáž, protože si poznamenal, že platil za stravu ročně 30 zl., ale neměl žádný plat.

První skutečné zaměstnání získává opět na panství Lichtenštejnů, v Telči a to v důchodním úřadě vedeném Františkem Jenesinem. Sem nastupuje v necelých 20 letech dne 26. dubna 1745 a působí zde 2 a ½ roku do 15. října 1747. Jeho roční plat je 40 zl.

Druhé zaměstnání – místo písaře – převzal 16. 10. 1747 v Nových Syrovicích (Serowitz) na panství Adama Šternberka u pana Václava Zličského. Pracoval tam 1 rok a 2 ½ měsíce až do konce roku 1748 (bylo mu 23 let) s ročním platem 50 zl.

Období válek bylo ukončeno až 18. října 1748 podpisem mírové smlouvy v Cáchách. Skončilo osmileté údobí válek, skončilo pro Rakousko ztrátou Slezska, Kladska, Parmy a části Lombardie, ale Marie Terezie uhájila své právo na vládu v ostatních zemích i postavení manžela Františka jako římského císaře a obnovila prestiž své dynastie. Marii Terezii bylo 31 let a **Janovi**, který patrně právě uvažuje o změně zaměstnavatele, bylo 23 let.

Třetí zaměstnání ho přivádí 1. ledna 1749 do **Polné**, kde je jako obroční na polenském dvoře a úředník angažován 3 roky a 3 měsíce do 8. března 1752. Jeho roční plat je 70 zl. plus naturálie.

V tomto období, v roce 1750, **Jan** kupuje v Jihlavě dům, stává se měšťanem a sladovníkem a tato živnost mu jistě příjemně zvyšuje jeho příjmy a přináší lepší obživu k jeho úřednickému platu.

V roce 1752 pak krátce po sobě působí na 3 místech, nejdříve 3 měsíce od 1. dubna v c. k. jihlavském bankovním úřadě, od 1. července pod Špitálskou branou jako výběřčí (Shanckn Einnehmer) – bez platu, a od 1. října do konce roku ve stejném úřadě „přehlíží konta“, s měsíčním platem 13 zl.

V roce 1753 nacházíme **Jana** na dovolené, v Praze, kam se vydal kvůli nějaké slíbené službě, ovšem nedovídáme se, jaké a jak to s ní dopadlo. V Praze pobývá 6 měsíců a pak se vrací do Jihlavy a až do konce roku 1754 je bez zaměstnání, či lépe „služby“ jak sám říká. Je mu 29 let.

Ve stejném roce 1753 se stává státním kancléřem – nejvýše postaveným úředníkem monarchie - Václav Antonín Kounic (1711-1794), který pak ovlivňuje politiku po dlouhá desetiletí. Roku 1754 bylo též provedeno první sčítání lidu, které zjistilo (byť s mnohými nepřesnostmi), že v Čechách žilo 2 260 tis. obyvatel a na Moravě 1 420 tis. obyvatel, celkem tedy 3 680 tis., což bylo necelých 20% z celkové populace v Rakousku, která činila 18,8 mil. osob.

Po skončení války v Rakousku a tím i Českém království následovalo 9 mírových a klidných let, ve kterých zahájila Marie Terezie rozsáhlé reformy státní správy. Byla provedena daňová reforma, tzv. tereziánský katastr byl vyhlášen již 1. května 1748. V roce 1749 byla zrušena staletá instituce Českého království - Česká dvorská kancelář s nejvyšším kancléřem sídlícím ve Vídni i Pražské místodržitelství, jež nahradila Královská reprezentace a komora, která byla podřízena centrálnímu Ředitelství pro záležitosti veřejné a finanční ve Vídni.

V roce 1751 došlo k reformě krajské správy. Čechy byly rozděleny na 16 krajů, Morava na 6 a zbytek Slezska na 2 kraje. Do čela kraje byl postaven vždy jen jeden hejtman jmenovaný panovníkem (do té doby byli krajští hejtmani dva, jeden za panský a druhý za rytířský stav), který měl v krajském městě stálou úřední rezidenci (nemusel již také v kraji vlastnit nemovitost) a byl placen ze státní pokladny stejně jako jeho další úředníci (komisaři, sekretáři, adjunkti atd.). Krajskými hejtmany jsou nadále jmenováni profesionální a kvalifikovaní státní úředníci (a nikoliv zástupci šlechty). Posláním krajského hejtmanství byla veškerá berní a politická správa v kraji, dohled na vztahy mezi vrchnostmi a poddanými, péče o rozvoj školství, komunikací, řemeslné velkovýroby, atd.

Ve stejném roce prošlo reformou také soudnictví a v krajských městech začaly fungovat stále magistráty s úřednickým profesionálním aparátem a pevně stanovenými úředními hodinami. Roku 1751 se Jihlava stala posádkovým městem a sídlem štábu 8. pěšího pluku.

Roku 1750 zavedla státní pošta dostavníkovou přepravu osob a zásilek mezi Prahou a Vídní. Téhož roku v listopadu 1750 byla provedena peněžní reforma a ve všech dědičných zemích habsburské monarchie a byla zavedena jednotná měna. Jeden zlatý (který ovšem nebyl zlatý ale stříbrný) se dělil na 60 krejcarů a jeden krejcar na 6 denárů. V září roku 1753 byla uzavřena s Bavorskem dohoda o konvenční měně, směřující k zavedení jednotné říšské měny. Tato tzv. konvenční měna přetrvávala až do roku 1857. Platilo se v ní tedy 104 let.

Byly vydány nové soudní řády pro občanské i trestní právo. Soudní řízení bylo svěřeno zkušeným justiciářům a v roce 1752 bylo zrušeno téměř 600 malých městských a vrchnostenských soudů. Byly sjednoceny celní tarify.

Založení rodiny Jana

Přelomovým rokem v životě **Jana** se stává rok 1755, třicátý rok jeho života. Ke dni 1. lednu 1755 je jihlavským magistrátem jmenován správcem (Curator) Zebonského dvora (Zebonishr Hof) na Panenském předměstí.

Ve stejném měsíci tohoto roku, 22. ledna **Jan** uzavřel sňatek s **Antoníí Schauflerin**, dcerou správce klášterního panství Pohled (Frauenthall) **Jana Josefa Schauflera**⁷. Nevěště bylo 23 let, ženichovi 30 let.

Po 9 měsících a 17 dnech od sňatku, 8. listopadu 1755 se manželům narodila první dcera **Maria Elizabetha**, jak je již výše uvedeno. Porodní bábou byla Anna Rosina Staudlin⁸, bylo jí 78 let. **Jan** si poznamenal, že zemřela o rok později na mrtvici.

Vydání spojená s křtinami **Alžběty** si **Jan** pečlivě zaznamenal a dovídáme se, že vydal celkem 17 zl. a 47 kr. Šlo o platby např. kaplanovi 39 kr., kostelníkovi 7 kr., kmotrům 2 zl. 34 kr., za mši 30 kr. a za pohoštění – víno 2 zl., chléb 6 kr., jablka 18 kr. atd.

Téhož roku byl Jihlavě odebrán statut pevnosti, který jí byl udělen roku 1653. Postupně došlo na bourání hradeb a zavážení příkopů.

Pro správu města přestal **Jan** pracovat po dvou letech, k poslednímu dni roku 1756, a přešel do služeb státu, krajského úřadu v Jihlavě.

Tímto rokem 1756 ovšem také skončilo období míru a klidu (spíše: období klidu a míru). Hrabě Kounic uzavřel mír s dlouholetým nepřítelem Rakouska Francií, na což reagoval Fridrich II. dalším vpádem do Čech přes Sasko a 1. října 1756 v bitvě u Lovosic rakouskou

armádu porazil. Při jarní ofenzivě roku 1757 pak Prusové opět oblehli Prahu a bezohledně ji bombardovali. Maršál Leopold Daun však v červnu 1757 porazil Prusy v bitvě u Kolína a Prahu zachránil. Následující rok ještě Prusové oblehli Olomouc, ale v červnu 1758 je v bitvě u Doušova porazila armáda vedená generálem Laudonem. Boje se přenesly mimo naše území, ale válčilo se sedm let až do roku 1763, kdy byla v únoru podepsána mírová smlouva.

Kariera

Výše uvedené události se promítly i do života našeho **Jana**. Dne 1. ledna 1757 – bylo mu 32 let – postoupil ve své kariéře o stupeň výše. Stal se úředníkem krajského hejtmánství v Jihlavě, které v té době vedl krajský hejtmán baron Adam Fridrich svobodný pán Verner⁹. **Jan** byl jmenován průvodčím vojsk (Conducteur), což koresponduje s napjatou válečnou situací. Zmiňuje se o svých cestách v roce 1757 s císařským skladem sena do Čáslavi, Kolína a Freibergu, o cestě s dopisy na generalitu do Olomouce, cestě s 80 koni do Míšně a shrnuje, že samé takové nebezpečné povinnosti trvaly do 15. září 1757, tedy 9 měsíců.

Dne 16. září 1757 se vrátil do Jihlavy a nastoupil do expedice c. k. skladu obilí. S tímto skladem opět, jako zemský průvodčí, jezdil k armádě (Kolín, Čáslav, Kutná Hora) a to až do 8. května 1760, tedy po dobu 2 let, 8 měsíců a 9 dní. Jeho plat byl 1 zl. denně.

Tento poněkud dobrodružný život na cestách a v době války se jistě odrazil i na jeho rodinném životě. Jeho druhá dcera **Marie Jana** se narodila 23. června 1757. **Marie Jana** ovšem po 7 letech 21. 7. 1764 zemřela. Prvního syna **Vojtěcha** porodila jeho žena 21. dubna 1759. Jeho početí a období těhotenství **Antonie** tak spadalo do období Janova působení při provádění armádních celků krajem.

Dne 9. května 1760 byl **Jan** jmenován nadpočetným průvodčím komisařem (Super Numerari führungs Commissaries) Jihlavského kraje, na náklady zemského úřadu v Brně, a působil v této funkci do 16. června 1763.

V té době, 30. ledna 1761, se mu narodila další dcera **Apolonie Marie Kateřina**. Otci bylo v té době 36 let a mamince 29 let. Konečně se narodil dne 21. 6. 1763 i druhý syn a byl pojmenována **Jan Pavel**, ovšem zemřel ve věku 10 týdnů a 3 dní dne 2. 9. 1763.

Po 3 letech ve funkci průvodčího komisaře převzal dne 17. června 1763, jako 38letý, funkci krajského komisaře (Polliceý Commihari). Připomeňme si, že to bylo nedlouho po uzavření míru a ukončení sedmileté války. V této funkci pak působí po dobu dlouhých 22 let až do roku 1785, tedy do svých 60 let, i když dvakrát byl v rámci tohoto období pověřen dalšími úkoly.

Již následující rok se 26. 6. 1764 narodil poslední syn a dostal jméno po svém zemřelém bratrovi – **Jan Pavel**. Poslední dcera manželů **Jana** a **Antonie** se narodila až po 5 letech, dne 20. listopadu 1769 a byla pokřtěna **Marie Kateřina**, otci bylo 44 let, matce 37 let. I tato dcera však předčasně zemřela, dne 7. ledna 1771 ve věku 1 roku a 7 dnů.

Celkem tedy **Jan** s **Antonii** měli 7 dětí, tři z nich však v dětském věku zemřely, dospělosti se dožili dva synové a dvě dcery. Zajímavé je zjištění, že úmrtnost dětí v rodině **Jana** byla výrazně vyšší, než v rodině jeho rodičů **Františka** a **Kateřiny**. Z jejich šesti narozených dětí zemřelo pouze jediné, tři synové a dvě dcery se dožili dospělosti.

V té době nastala v Rakouské monarchii druhá fáze reforem. Roku 1765 se syn Marie Terezie Josef stává oficiálně jejím spoluvladařem a po svém zesnulém otci je zvolen římským císařem

Josefem II. Cílem snažení reformátorů bylo modernizovat státní mechanismus a centralizovat řízení monarchie. Roku 1764 byla přijata důležitá reforma, kterou byly unifikovány míry a váhy. Tato tzv. vídeňská soustava byla v platnosti po dlouhou dobu 112 let až do roku 1876, kdy začala platit soustava metrická.

V průběhu **Janova** působení ve funkci krajského komisaře byl dočasně od 1. prosince 1770 do 30. června 1771 jmenován zemským komisařem (Provenzial Commihari) při sčítání lidu.

Sčítání lidu (konskripce) obyvatelstva bylo nařízeno konskripčním reskriptem Marie Terezie, ze dne 10. března 1770. Hlavním účelem sčítání bylo zjištění počtu mužů schopných vojenské služby. Patent stanovil, že práce na sčítání mají započít 1. 10. 1770 a že kromě obyvatelstva má být proveden také soupis tažného dobytka. Byly jmenovány konskripční komise (složené z důstojníků a zástupců civilní správy), jejichž povinností bylo podat soupis všeho obyvatelstva, na jehož základě by potom bylo možno spolehlivě provádět odvody do armády (tzv. rekrutýrku). Měly si všimnout též životních poměrů obyvatelstva, pokud by působily na jeho tělesnou zdatnost. Jejich hodnocení stavu obyvatel na vesnici jsou vesměs dost tristní. Sčítání probíhalo pochůzkou dům od domu, a proto v tomto roce došlo také k prvnímu očíslování všech domů. Domy a obyvatelé v nich měly být v sídlech sečteny bez ohledu na příslušnost k jednotlivým panstvím, třebaže to mělo být řádně vyznačeno. Ve stejné době se obyvatelstvu zakazovalo napříště měnit příjmení. V té době (1770/1771) žilo v českých zemích 4 286 332 obyvatel¹⁰.

Ve stejné době, tedy v letech 1770 a 1771 nastala v českých zemích velká neúroda. Tuhá zima a pozdní sněh v roce 1770 zničily ozimy a dlouhotrvající deště zničily jařiny v roce 1771. Ceny obilí stále rostly, mezi lidem se zmáhal hlad. Vláda se snažila zabrzdit růst cen vydáním nařízení o maximálních (tzv. královských) cenách, zakázala vývoz obilí a organizovala jeho dovoz. Neúroda vyvolala hladomoru, za něhož zemřely v českých zemích tisíce lidí, počet obyvatel, sečtený v roce 1773, byl 3 651 234 osob¹², tj. o 635 098 méně než v roce 1770/1771, tedy na počátku hladomoru. Ubylo tak téměř 15 % všeho obyvatelstva. Obětí mohla být i poslední dcera **Jana** a **Antonie** – **Marie Kateřina**, která zemřela v roce 1771. Důsledkem hladomoru bylo hromadné rozšíření pěstování brambor.

Dne 15. dubna 1772 byl **Jan Risenfelder** jmenován rozhodnutím zemského úřadu v Brně úředníkem c. k. obilného skladu. Převzal 25 000 měřic žita a ječmene a 106 centů rýže. Zrní bylo určeno pro chudé nouzi trpící a mělo jim být vydáváno, proti jakémusi závazku. Nepochybně se jednalo o reakci na výše popsání zásobovací potíže. V této pozici působí **Jan** jeden rok a 10 měsíců až do 8. února 1774. Jeho plat činil 75 zl. měsíčně, tedy 900 zl. ročně.

K jeho působení v této funkci se váže rozsáhlý zápis v kronice. Ukázalo se, že některé zaplombované pytle nemají deklarované množství obilí. Emanuel Zebo z Brachfeldu, zástupce krajského hejtmána Vernerera, se zapojil do vyšetřování těchto úbytků a jeho postup nebyl v souladu s názorem **Jana Risenfeldera**. Přesto **Jan** splnil Zebův rozkaz, patrně spočívající v tom, že se ztráty pouze poznamenají na dodacích listech. Zebo prohlásil, že budou-li na tento postup nějaké stížnosti, sám se z toho bude zodpovídat. Mezi tím ovšem došel z Vídně přípis, že má být brán k zodpovědnosti **Jan Risenfelder** a Zebo, jak **Jan** píše, jej nechal na holičkách, a k tomu, co nařídil, se nepřiznal. Dokonce potají napsal Guberniu, že jeho pokyn byl nezávazný a celou odpovědnost shodil na **Jana**. Zajímavá informace je o tom, že spor mezi Zebem a **Janem** se řešil i přes kurýry, když **Jan** přebíral v Terstu obilí. Zebo přijel do Terstu a chtěl klíče od Rantířovské sýpky (Rantziger). **Jan** dostal příkaz dostavit se do Jihlavy, poté došlo na přeměření obsahu sýpky, měření ovšem začalo bez jeho přítomnosti. I když text není zcela srozumitelný, vyplývá z něj, že celý konflikt způsobil Zebo a nakonec byl **Jan** z nařčení vyviněn a při odchodu ze skladu se prokázalo, že vše učinil správně a jeho postup byl schválen vlastnoručním podpisem Marie Terezie.

Krátce po jmenování do úřední funkce ve skladu, 23. května 1772 „v pondělní noci mezi 10 a ¼ na 11 má milovaná matka **Kateřina Risenfelderin** rozená **Taubenkorbin** blaženě zemřela, ve věku 72 let a 4 měsíců“ zapsal si **Jan** do své kroniky. Matku, zdá se, velice miloval. Bylo mu tehdy 47 let. Podrobně vypsál náklady na pohřeb maminky, kde jsou takové položky jako: panu děkanovi 1 zl. 25 kr., dvěma pánům kaplanům 1 zl. 30 kr., za daň 1 zl. 25 kr., za zápis do úmrtní matriky 7 kr., za hudbu při zádušní mši 2 zl. 15 kr., za pohřební oděv 24 kr., kopáčům za hrob 1 zl. 30 kr. atd., celkem 37 zl. a 26 kr. **Kateřina** byla pohřbena na hřbitově u sv. Ducha v Jihlavě. Její manželství s **Františkem Risenfelderem** trvalo 48 let, 1 měsíc a 9 dní, jak si **Jan** pečlivě poznamenal.

V květnu roku 1775, jak zaznamenal i **Jan Risenfelder**, se vzbouřili sedláci v Čechách, rabovali zámky a odmítali robotovat. Podnětem ke vzbouření byly fámy o tom, že císař Josef II. vydal „zlatý patent“ o zrušení roboty, ale že vrchnost jej před podanými tají. V červnu se vzbouřili i sedláci v Jihlavském kraji a **Jan Risenfelder** jako krajský komisař společně s krajským hejtmanem Bohsi a druhým krajským komisařem Ulhausenem se podíleli na potlačení a potrestání vzbouřenců. V tomto roce vydala Marie Terezie „Robotní patent“, který podrobně upravil povinnosti poddaných při robotě.

Od roku 1774 nacházíme v kronice stručné záznamy o tom, že u **Jana** bydleli a byli na stravu různí studenti jihlavského gymnázia. Zdá se, že to byl pro něj i určitý příjem navíc, k platu krajského komisaře a zisku z výroby sladu a výstavu piva. Pro zajímavost uvádím jejich jména v příloze¹¹.

V prosinci roku 1774 byl vydán Všeobecný školní řád, který zavedl povinnou školní docházku od 5 do 12 let. Byly zavedeny 3 stupně škol. Nejnižší triviální školy měly být zřízeny všude, kde žilo 80 až 100 dětí. V Jihlavě bylo 7 triviálních škol. Vyšší tzv. hlavní školy o 3 (později 4) třídách se zřizovaly v krajských městech, tedy i v Jihlavě. Nahradily i část zrušených gymnázií. Kladly důraz na výuku dějepisu, matematiky, fyziky a zeměpisu. Nejvyšším stupněm pak byly 4leté školy normální v hlavních městech zemí. Z hlavní nebo normální školy bylo možné přejít na gymnázium, v té době (po zrušení Jezuitů) již též postátněné. Výuka na gymnáziích se zkrátila od roku 1777 z 6 na 5 let, vyučovacím jazykem v prvních dvou letech se stala němčina a jen ve třech vyšších ročnících zůstala latina.

V roce 1775 **Janův** starší syn **Vojtěch** (bylo mu 16 let) jel na studia do Pelhřimova a bydlel u Františka Antonína Dumonta. Naopak jeho syn Antonín Dumont byl na bytě u **Jana** a v Jihlavě studoval rétoriku.

Roku 1778 zrušila Jihlava dvůr v Pístově, který se nazýval Maierhof nebo Sitzenhof a který patřil k městskému panství. Dobytek byl prodán a pole rozdělena mezi pístovské poddané. Tuto událost by nemělo ani smysl zmiňovat, kdyby tento dvůr neměl významné místo v historii **Risenfelderů** a proto si o ní **Jan** nejspíše učinil poznámku.

Historie dvora byla dlouhá, již v roce 1490, kdy je zmiňován, byl v držení jakéhosi Lukase či Lukáše. Později přešel dvůr do držení **Jana Skalko** (nebo **Schalko**), který používal predikát ze Sitzenhofu. Jeho dcera **Alžběta Schalko ze Sitzenhofu** se provdala za zakladatele rodu **Risenfelderů**, **Lukáše Vojtěcha Risenfeldera**. Dvůr byl osvobozen jihlavskou městskou radou od všech daní a robot. Toto privilegium potvrdil **Lukášovi** též císař Ferdinand III. v roce 1652. **Lukáš Vojtěch Risenfelder** byl roku 1663 jmenován královským rychtářem v Jihlavě, ale 3. listopadu 1665 zemřel. Jeho potomci však dvůr ve svém vlastnictví dlouho neudrželi. Nejspíše jeho synové, tři z prvního manželství – **František**, **Ludvík Augustin** a **Jan Jindřich** a dva z druhého manželství – **Jan** a **Bedřich Ferdinand** v roce 1684 dvůr prodali zpět Jihlavě.

Roku 1778 v červenci opět pruská armáda vtrhla do Čech. Začala tzv. bramborová válka. Prusové a Sasové byli zastaveni generálem Laudonem a válka skončila mírových jednáním v Těšíně v květnu 1779.

V letech 1779 až 1782 byl **Janův** syn **Vojtěch Risenfelder** na praxi v Brtnici u daňového výběrčího Jana Kleina a jeho syn opět u **Jana** v Jihlavě, kde navštěvoval normální školu. **Vojtěch** byl v Brtnici mezi 20 až 24 rokem svého života.

K roku 1779 si **Jan** poznamenal příchod nových kolegů či spíše nadřízených na krajské hejtmanství – Leopold Pertholt jako druhý zástupce (substitut) hejtmana a pan z Rosenzeigu jako třetí zástupce dorazili do Jihlavy. Dne 7. června 1783 byl suspendován krajský hejtman Bohsi a 12. června převzal úřad hejtmana Jan Nepomuk Hofer, který přijel ze Znojma.

Koncem listopadu 1780, **Janovi** bylo 55 let, zemřela Marie Terezie a samostatné vlády se ujal Josef II., který za 10 let své vlády vydal asi 6 000 patentů, výnosů a nařízení, zasahujících do všech oborů a oblastí života. V dubnu 1781 byl změněn systém odvodů do armády. Každý pluk měl pevně stanovený doplňovací obvod, přičemž z celkem 59 pěších pluků jich bylo 23 doplňováno v Českých zemích. Mezi nejdůležitější reformy lze zařadit povolení nekatolických vyznání v říjnu 1781 a zrušení nevolnictví patentem z listopadu 1781.

Janův otec **František** zemřel 28. února 1783 a dožil se celkem vysokého věku, bylo mu 83 let a téměř 6 měsíců. **František** přežil o 11 let svou manželku, která byla ovšem o 2 roky starší. **Janovi** bylo při úmrtí otce již 58 let.

V témže roce, 29. srpna 1783, se stal **Janův** starší syn **Vojtěch** měšťanem, protože na něj byl převeden dům – sladovna č. 235. V listopadu 1783 jeho mladší syn **Jan** odešel do Pernštejna jako písař a byl tam až do konce listopadu 1785, tedy od 19 do 21 let věku.

V únoru 1784 byl vydán matriční patent, který zavedl jednotnou formu zápisů do matričních knih. V květnu roku 1784 byl krajský úřad přeložen z Jihlavy do Velkého Meziříčí a byl tam až do roku 1793. Návratu úřadu do Jihlavy se však **Jan** ve funkci komisaře již nedočkal. K roku 1785, bylo mu 60 let, si poznamenal: „, my nadpočetní komisaři krajského úřadu jsme byli koncem srpna všichni z krajského úřadu odbyti, bez obdržení důchodu za věrně vykonané služby“.

Stáří Jana

Konec služby na krajském úřadu neznamenal konec **Janových** aktivit. Čtyři měsíce roku 1785 nebyl ničím zaměstnán, ale již 11. ledna 1786 je angažován jihlavským magistrátem a přebírá agendu kolkování. Tuto činnost patrně vykonává až do května 1789.

V roce 1786 mladší syn **Jan**, dne 5. května, odešel jako písař do Velkého Meziříčí k obročnímu Sandrovi a po dvou letech 1. listopadu 1788 přešel k lesnímu správci do Zahradiště¹² (Sahratist).

V roce 1786, jak již bylo řečeno, dcera **Alžběta** porodila dceru **Antonii Grošin**. Dne 6. listopadu 1787 se **Alžbětě** narodil syn **Jan Groß**. Dne 18. srpna 1789 se narodila další dcera **Anna**, která však zemřela 1. prosince 1791 ve stáří 2 let 3 měsíců a 14 dní. Ve stejném roce dne 22. května 1791 se narodil **Josef**. Poslední potomkem **Alžběty** a **Jana Grobových** byla **Františka Romana**, která se narodila 8. března 1795.

V roce 1789, 27. května, je **Jan** pověřen vedením stavby či spíše rekonstrukce pivovaru na Panenském předměstí. Pod jeho vedením jsou vystavěny některé nové zdi, nové krovy, technické zařízení pivovaru. Stavba však skončila ještě v tom samém roce.

Dne 6. listopadu 1789 je pověřen jihlavskou městskou obcí funkcí daňového soudce (Steier Richter) a po přezkoušení na krajském úřadě převzal agendu výběru pozemkové daně v Jihlavě, Špitálském předměstí a Dřevěných mlýnech (Holtzmühl). Plat 24 zl. ročně, což bylo proti jeho předchozím platům výrazně méně. K 30. dubnu 1790 však byla pozemková daň zrušena.

Zde se opět silně prolíná osud **Jana** s politickou situací v monarchii. Pozemková daň byla výsledkem daňové reformy Josefa II. Přípravou na tuto reformu bylo vypracování nového berního katastru, byly zřízeny katastrální obce a stanoveno daňové zatížení výnosu – 12 % mělo být odváděno státu v podobě pozemkové daně a 18 % ve formě dávek vrchnosti. Patent byl vyhlášen 10. února 1789 a vstoupil v platnost 1. listopadu 1789 (což byl počátek vojenského a berního roku). Po roce roboty za peněžní náhradu měla být robota od 1. listopadu 1790 zrušena. Ovšem nestalo se tak pro odpor šlechty, a protože Josef II. ve svých 49 letech dne 20. února 1790 zemřel. Císařův bratr a následník trůnu Leopold II. po převzetí vlády reformu zrušil a obnovil bývalé poddanské robotní povinnosti. Nicméně část reformy, rovnoměrné zdanění šlechtické půdy se zdaněním půdy poddanské zůstalo zachováno. U příležitosti Leopoldovy korunovace se v srpnu 1791 uskutečnila v Klementinu první průmyslová výstava. Leopold II. uzavřel mír s Osmanskou říší a pruským králem Bedřichem Vilémem II.

V té době však Evropa dozrává pro další krizové období. Ve Francii dne 14. července roku 1789 padla Bastila a tak začala revoluce, která v dalších letech ovlivnila politický vývoj celé Evropy.

Janova dcera **Apolonie** krátce před tím uzavřela dne 30. června 1789 sňatek s **Karlem Lachenbauerem** a o rok později dne 10. června 1790 se jím narodil syn **Antonín Karel**. Dne 24. července 1793 se pak narodila dcera **Anna**.

K 1. listopadu 1791 byl **Jan** ustanoven městským výběřčím daní, ale zda v této funkci působil i další roky, nevíme. Ke dni 23. březnu 1793, tj. v jeho 68 letech si poznamenal, že byl zvolen starším v nákladnické (pivovarnické) společnosti, s platem 80 zl. Poslední zápis o jeho profesním zařazení se vztahuje k 1. prosinci 1795, bylo mu 70 let, kdy byl, jak říká, potvrzen jako výběřčí nápojové daně. Jeho plat byl 5 kr. z každé várky piva.

V březnu 1792 ve věku 45 let zemřel ve Vídni císař římský a král český Leopold II. Jeho nástupcem se stal jeho syn František II., resp. jako král český František I. Jeho korunovace se konala v Praze v srpnu 1792. Již v dubnu 1792 vstoupili Francouzi do habsburského Nizozemí a začala první válka s nimi. Období dalších 23 let bylo obdobím zápasu Evropy s francouzskou revolucí. Toto období skončilo až roku 1815, porážkou Napoleona u Waterloo. První válka s Francií skončila v říjnu 1797 uzavřením míru, který byl vykoupen ztrátou Rakouského Nizozemí (Belgie) a Lombardie. Již v březnu 1799 však začala 2. koaliční válka s Francií. Druhá koaliční válka skončila až v únoru roku 1801.

Co se dělo v této době v domácnosti našeho **Jan** se již z jeho zápisků nedovídáme. Rok 1795 je posledním rokem, který **Jan** zmiňuje. Víme, že žil ještě necelé 2 roky. Podle zápisu v matrice úmrtí zemřel **Johann Anton Risenfelder** dne 29. července 1797. Dožil se necelých 72 let.

Nemovitosti

Významným tématem zápisků jsou majetkové otázky, především vlastnictví nemovitostí a jejich stálé vylepšování, jejich koupě a prodeje. Z chronologického líčení životního příběhu **Františka a Jana** a jejich rodin nyní odbočíme a vracíme se zpět k získání sevřenější představy o vývoji jejich majetkového zázemí.

Dne 1. května 1728¹³ zakoupil **František Riesenfelder**, ve věku 28 let, tzv. Schubertův dům a sladovnu č. 235¹⁴ v Materngaße za 2 300 zl., dále „dolní dům“ K tomu výlohy činily 60 zl. a 58 kr. Na dům si vypůjčil těchto 2 300 zl. na 4 % úrok od svého tchána Pavla Taubenkorba a později švagra, bratra své manželky Martina Taubenkorba, který byl farářem v Rančívově. V červenci 1731 zahájil **František** rekonstrukci dolního domu. Podrobně vypočítává položky a výdaje s tím spojené. Za stavební práce vydal 99 zl. 56 kr., za sklenářské práce 21 zl. 41 kr. a za zámečnické práce 40 zl. 48 kr.

Dnes tento dům vypadá dnes takto:

O 22 let později, dne 5. září 1750, koupil **Jan Risenfelder**, ve věku necelých 25 let, tzv. Honlischův dům č. 327¹⁵ za 1 100 zl., dále „dům na náměstí“. Získal tak práva měšťana a současně se stal sladovníkem¹⁶.

Tento dům na náměstí vypadá dnes takto:

Po pěti letech, dne 8. července 1755 vyměnil **Jan** se svým otcem **Františkem** dům na náměstí za dolní dům a zaplatil za něj hotově 2 300 zl. Na dolním domě vázl dluh - zbytek půjčky 1 275 zl. od farního úřadu v Rančívově, která se splácela ročně částkou 15 zl. Tento dluh byl převeden na dům na náměstí a splácel jej nadále **František**.

V letech 1758 až 1780 provedl **Jan** na dolním domě četné úpravy a přístavby. Nová okna, nový krov, klenby, nová stáj, nová šindelová střecha, nové okapy, malování pokojů atd. celkem za dobu 22 let vydal na tento účel 972 zl. 7 kr. 1 d.

Když dne 28. února 1783 zemřel **Janův** otec **František** a **Jan** po něm zdědil dům na náměstí a zřejmě se do něj vrací, protože 29. srpna 1783 převádí dolní dům svému synovi **Vojtěchovi**, který se tak stal měšťanem a sladovníkem. **Vojtěchovi** je v tomto roce 24 let, tedy tolik, kolik bylo **Janovi**, když tento dům v roce 1750 zakoupil. Částku, za kterou dolní dům koupil, se nedovídáme, naopak zajímavá informace je o tom, jaké byly výlohy s tím administrativním převodem:

Dem Lebs. Magistrat	3	Fr	30	x	Slav. Magistrátu	3	zl.	30	kr.
Der Canzleý helfter	1	Fr	45	x	Kancelářský pomocník	1	zl.	45	kr.
Burgerwacht	3	Fr	55	x	Městská stráž	3	zl.	55	kr.
Den Raths Dienern	1	Fr	31	x	Radní sluha	1	zl.	31	kr.
Den Rechtsfreund für					Právnímu zástupci za				
2 mahl Eintrats					dvoji zastupování				
auf den Haus Kauf	1	Fr	8	x	při koupi domu	1	zl.	8	kr.
Stempl Papier	2	Fr		x	Kolkovaný papír	2	zl.		
Den Rechtsfreund für die					Právnímu zástupci za				
Arbeit	4	Fr	10	x	práci	4	zl.	10	kr.
Fa.	17	Fr	59	x	Celkem	17	zl.	59	kr.

Tím skončily zápisy o stavebních pracích na dolním domě č. 235 a od roku 1783 se dozvídáme o činnostech zlepšujících dům na náměstí č. 327.

O dva roky později dne 30. května 1785 se **Vojtěch Risenfeld** vydal na cesty (nedovídáme se kam). A tak již 1. června 1785 byl dolní dům pronajat jakémusi krejčovskému mistrovi a to za roční nájem 50 zl. Výdaje za palivo a opravy a jakýsi poplatek za byt – patrně magistrátu – činily 19 zl. 24 kr., čistý výnos činil 30 zl. 36 kr.

Po dalších 4 letech je smlouvou ze dne 18. srpna 1789 dolní dům - sladovna a pivovarnický dům č. 235- prodán **Janu Kundovi**, pekařskému mistrovi a jeho manželce **Janě Kundin** za 5 050 zl., přičemž 4 050 složil kupující v hotovosti a 1 500 zůstal dlužen, a tento dluh byl úročen 5 %. Úrok byl splatný v půlročních částkách, s půlroční výpovědní lhůtou. Nešlo o prodej mimo rodinu, **Jana Kundin** byla rozená **Englieschin** a byla dcerou **Janovy** sestry **Terezie Kateřiny** (*1730)

Třetím domem ve vlastnictví rodiny se stal Weltzovský dům, který 13. ledna 1786 zakoupil druhý **Janův** syn **Jan Pavel Risenfeld**, čímž se stal měšťanem a sladovníkem. Bylo mu v té době 22 let. O 4 roky později 11. září 1790 **Jan Pavel** odchází do Velkého Meziříčí k panu Janu Veselému, lesnímu správci u Liechtenštejnů. Dům si však patrně ponechává, protože v pozdější době se zřejmě stává správcem jihlavských lesů a provede jejich systematický soupis.

Dne 15. května 1763 zakoupil **Jan** (bylo mu 38 let) od vdovy Habermaninové na Brtnickém předměstí zahradu mezi Töpfermistem a Znauerem za 165 zl., na poplatcích při vkladu zaplatil 3 zl. 42 kr. a advokátovi pak 1 zl. a 18 kr., celkem tedy 170 zl. O tři roky později si však poznamenává, že jeho švagr **Engliesch** (manžel jeho sestry **Terezie Kateřiny**) tuto zahradu prodal, za cenu 170 zl.

Dne 16. prosince 1765 zakoupil jinou zahradu, též na Brtnickém předměstí v uličce U Matky boží, od perníkáře Gotharda Schöditze za 260 zl. Od roku 1765 do roku 1794, tedy po dobu

29 let byl v zahradě prováděny různé investiční práce, postaven letohrádek (Lusthaus) , stodola, zhotovena terasa atd.

Sourozenci Jana

Chronologický text o životě **Jana** nebylo účelné zatěžovat vedlejšími informacemi o jeho sourozencích, kteří se dožili dospělosti. V této kapitole se k nim vracím jen se stručným přehledem.

První **Janova** sestra **Anna Marie Klára** se narodila 2. 8. 1728 a byla tak o necelé 3 roky mladší než **Jan**. Dne 29. srpna roku 1740 byla, tak jako ostatní sourozenci biřmována – dostala jméno Josefa. **Anna Marie Klára** se 5. července 1751 ve věku 23 let provdala za **Eliáše Creützbergra**, městského barvíře (Burgers Schwartzfärber) ve farním kostele Matky Boží. Manželovi bylo 51 let. V manželství nebyli dlouho, protože **Eliáš** následujícího roku 29. srpna 1752 ve ¾ na 12 v noci ve věku 52 let a 3 měsíců zemřel. **František** se nezmiňuje a **Jan** ve své kronice neuvádí přesné datum, ale nejspíše v roce 1753 se vdova **Anna Klára Creüzbergerin** po druhé vdává a bere si **Tomáše Plitzku**, též barvíře (Schwartzferber). Dne 12. července 1754 se **Anně Kláře Plitschlin** narodil syn **Antonín Leopold**. **Tomáš Plitzka** zemřel 13. září 1788 (Anně Marii bylo 60 let) ve Žďáru nad Sázavou.

Druhá **Janova** sestra **Terezie Kateřina** se narodila 8. října 1730 mezi 6 a 7 hodinou ráno, jméno při biřmování dostala Barbara. Provдалa se 15. října 1753 za **Jana Engliesche** nar. 1724. Tento **Jan Nep. Engliesch** se uvádí jako svědek na svatební smlouvě **Janovy** dcery **Apolonie** ke dni 30. červnu 1787. **Terezie Kateřina** zemřela 6. listopadu 1791 ve věku 61 let. Její manžel zemřel 14. listopadu 1795 ve věku 71 let a 8 měsíců. Měli spolu 3 děti, **Evžen František** se narodil 1754, ale po 4 letech 10 týdnech a 3 dnech zemřel. Později se narodila **Tereza** a **Jana**, datum narození není uvedeno. **Tereza Englichin** se vdala 8. února 1790 za **Jana Matouška**, měšťana mistra provazníka. **Jana Englichin** se 8. října 1787 vdala za **Jana Kunda**, pekaře. Tito novomanželé kupují od **Vojtěcha Risenfeldera** dům č. 235, jak je výše uvedeno. Měli 5 dětí, **Jan** se narodil 15. května 1788, **Augustin** 25. 8. 1795 a mezi tím **Josef (+) Frantz** a **Anton**, bez uvedení data narození.

První **Janův** bratr **Augustin Josef**, se narodil 23. srpna 1733 (biřmován byl Antonín). Augustin zakoupil 6. dubna 1769 od Emanuela Zeba z Brachfeldu za 4 000 zl. právo várečný dům na náměstí mezi domem Jana Schwarze a Františka Stuzische. Jiné informace o něm kroniky nepodávají.

Druhý **Janův** bratr **Josef Joachim**, se narodil dne 2. března 1736. Následující den byl pokřtěn, kmotrem byl Leopold Tomáš Pauernberger s manželkou Annou Marií. (biřmován byl František). Dne 21. října 1753 byl **Josef** přijat do učení k jircháři panu Josefu Raabovi. Učební doba byla 4 roky. Městská rada vystavila **Josefovi** dne 7. prosince 1753 list osvědčující jeho původ. **František** jej opsal do své kroniky. Za vystavení bylo zapláceno 3 zl. 45 kr.

Ke dni 22. října 1758 byl **Josef** přijat mezi jircháře, za úřadování primátora Josefa Kunda. Ale hned následujícího roku 15. května 1759 odchází **Josef** do ciziny. V roce 1761 podalo 7 jirchářských mistrů stížnost k c. k. reprezentaci a komoře¹⁷ v Brně na **Josefa Rießenfeldera** resp. radního komisaře Josefa Schwarzmana, který schválil **Josefovo** mistrovské dílo a přiznal mu mistrovské oprávnění. Uvádějí, že **Josef** je synem městského nákladníka piva a sladovníka, který před 2 lety a 5 měsíci se začal učit jirchářské řemeslo, pak pracoval 26 týdnů a pak se dal na putování, kde byl jeden rok a 8 týdnů, vrátil se a 29 týdnů pracoval. Tím ale nedodržel článek 11 cechovních pravidel, že má každý učeň dodržet svá léta na zkušenou a nemůže se vymlouvat, aby mu tato léta byla odpuštěna. A také proto, že osmého mistra

v tak malém městě není potřeba, protože oni se sotva užíví. Spor skončil 12. září 1762, kdy **František** i **Josef** navrhli dohodu o narovnání, že uhradí škodu 290 zl. 33 kr. a další peníze na nákup vlny, zaplacení starých dluhů, mistrovský oběd, do spolkové pokladny atd.

Dne 2. května 1763 se **Josef** oženil s **Alžbětou Longin**, pozůstalou dcerou řeznického mistra Františka Longa. Svatební smlouva určila, že nevěsta obdrží věno 500 zl. a ženich jí dá po roce 500 zl. Současně mu otec **František** postoupil za 800 zl. dům s jirchářskou dílnou ležící na Brtnickém předměstí. Podruhé se **Josef** ženil 22. září 1783 ve 47 letech a vzal si **Markétu Bergmanin**. Za oběd po svatbě pro 16 osob bylo utraceno 15 zl. 24. kr. ½ d.

Co říci závěrem

Kroniky otce **Františka** a syna **Jana Riesenfelderových** obsahují veliké množství zajímavých informací nejen o životě jich samých a jejich rodin, ale i o hospodářských a politických dějinách Jihlavy a jejího okolí v 18. století. Tento článek se věnuje historii rodiny **Riesenfelderů** a na jejím pozadí se odehrávajícímu všeobecnému politickému dění. Podaří-li se vydat obě kroniky tiskem, budou jistě významným pramenem a podkladem pro práci badatelů o regionální historii v dalších letech.

Dokládají také, že v té době existovaly úzké vazby nejen mezi jihlavskými měšťany a ostatními obyvateli německého tzv. jihlavského jazykového ostrova, ale i městy s převládající českou populací jako byla Polná. Přechod mezi českým a německým územím byl, jak se zdá velmi snadný a častý. Děti původně německy hovořící matky se stávají Čechy příchodem do oblastí, kde se hovoří česky a nositelé ryze českých jmen se stávají Němci, příchodem do oblastí, kde se hovoří německy. Zdá se tedy dost pošetilé rozlišování národnosti tak, jak je přineslo 19. století v období národního obrození a upevnilo století dvacáté, kdy vyvrcholilo nepřátelství mezi oběma „národy“, ale vlastně jen dvěma mateřskými jazyky hovořícími skupinami velmi příbuzných osob. Stávající výsledky výzkumů DNA prokazují zcela přesvědčivě, jak blízcí z hlediska příbuznosti v linii otcovské i mateřské si současní Evropané jsou.

Jiří Klusáček, Praha – Ruzyně, srpen 2010

jiri@klusacek.cz

¹ str. 55

² J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, Der Mährische Adel, Heinrich von Kadich – Conrad Blažek, Nürnberg 1899, str. 112, tab. 88 :

Riesenfelder von Riesenfeld.

Lukas Adalbert Riesenfelder, Primator von Iglau, wurde von Ferdinand III. am 12. 10. 1642 mit obigem Prädicate in den erbländischen rittermässigen Adelstand erhoben. Ein Nachkomme von ihm, Johann Josef, Landsasse der Oberpfalz und fürstl. Lobkowitz'scher Oberamtman, erhielt am 16. 07. 1759 den kurbayr. Freiherrenstand, doch ist seine Nachkommenschaft erloschen. Joseph v. R. war 1744 Pfarrer zu Stannern und später zu Wilenz bei Iglau.

Riesenfelder z Riesenfeldu.

Lukáš Vojtěch Riesenfelder, primátor Jihlavy, byl Ferdinandem III. dne 12.10. 1642 s výše uvedeným predikátem do dědičného šlechtického stavu povýšen. A potomek jeho, Jan Josef, zemský příseďící v Horní Falcí a knížete Lobkowitzze vrchní úředník obdržel dne 16. VII 1759 bavorský titul svobodného pána, dosud jeho potomci nezanikli. Josef z R. byl 1744 farářem ve Stonařově a později ve Vlánci u Jihlavy.

³ Josef Pilnáček, Staromoravští rodové, Josef Pilnáček, Vídeň 1930, str. 439

⁴ Jihlava, dějiny moravských měst, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2009

⁵ dtto str. 357

⁶ dtto str. 358, 364

⁷ Jan Josef Schaufler byl správcem klášterního panství Pohled, ženský klášter zde byl založen již v roce 1265. Obec se německy jmenovala Frauenthall – Panenské Údolí. Schaufler zemřel 21. 11. 1748, tedy 7 let před sňatkem své dcery s Janem. Když zemřel, bylo Antonii 16 let. Správce nebyl podanými milován, dodnes o něm kolují strašidelné historky. *“Dokud ještě Pohled býval klášterním majetkem, byl správcem klášterního panství zlý Šaufler. Poddání se za jeho panování měli zle, museli těžce pracovat a byli často správcem připraveni i o svůj zděděný majetek, jímž Šaufler rozšiřoval majetek klášterní. Jednou*

Šaufler těžce onemocněl. Poslali mu pro lékaře do Německého Brodu. Lidé, kteří potkali povoz s lékařem, tvrdili, že vedle kočího seděl též záhadný černý pán, čert. Šaufler přes pomoc lékaře zemřel, byl mu vystrojen nádherný pohřeb a přišli i poddaní ze všeho klášterního panství. Šauflera pochovali, ale jaké bylo udivení všech, když se vraceli ze hřbitova Šaufler se na ně díval ze zámeckého okna. Pohřbili ho podruhé, ale když se vraceli, byl Šaufler opět v zámku. Usoudili z toho, že Šaufler nemůže být pohřben v posvěcené zemi. Naložili proto jeho rakev na vůz a koně nechali jít, kam sami chtěli. Koně došli až na Dejpuš na rozhraní obce Pohledu, Jilemníku a Krátké Vsi, kde se zastavili. Synové Šauflerovi tam svého otce pohřbili, přičemž jeden z nich mu urýpnul hlavu. Ale ani potom neměla duše zlého správce pokoj a v lese Dejpuši lidé v noci vidávali pobíhat černého psa-Šauflera“ (webové stránky Pohledu).

⁸ Za zaznamenání stojí jazykový jev – ženská jména v jihlavské němčině se přechylují koncovkou – in, která se přidává tak jako v češtině – ová, k mužskému tvaru jména. Takže manžel porodní báby se jmenoval Staudl, ona Staudlin. Družičkou na svatbě Jana a Antonie byla Aloisie Schauflerin atd.

⁹ Baron Adam Fridrich svobodný pán Verner se stal krajským hejtmánem 1. 5. 1754 a byl v této funkci až do 31. května 1773 kdy byl přeložen do Tábora. V září 1780 odešel do výslužby. Na jeho místo přišel z Tábora Baltazar Klement z Bohsi.

¹⁰ Ludmila Kárníková, Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754 – 1914, Praha 1965, Nakladatelství ČSAV str. 327

¹¹ studenti na bytě u Jana:

Bernard Horrens z Chrudimi, student poesie, platil ročně 50 zl. za stravu i ošacení, 1774-5 (Jan folio 20r)

Antonín Dumont z Pelhřimova, studoval rétoriku, 1775 (Jan folio 20r)

František Pocenský z Chrudimi, syn pana primátora, studoval rétoriku, platil 50 zl., 1779 (Jan folio 24r)

František Vrabec z Telče, syn porybného písaře, platil 60 zl. ročně, 1779; následující rok vykonával lékařskou praxi u krajského úřadu (Jan folio 24r)

Syn Jana Kleina z Brtnice, výběrčího daní, navštěvoval normální školu, 1779-1782, 1783 šel do semináře (Jan folio 24r)

Ignác Pfabl, syn správce z Kostelního Vydří, studoval v Jihlavě 2. školu, platil 50 zl., 1781-1783 (Jan folio 24v)

Josef Praschinger, syn vrchního úředníka z Českého Rudolce, normální škola, 50 zl. 1781-1783, 1783 šel do semináře (Jan folio 24v)

Jan Wesselý, syn lesního správce z Meziříčí, 1790 - 1792, platil 60 zl.,

¹² [http://cs.wikipedia.org/wiki/Zahrad%C5%A1t%C4%9B_\(z%C3%A1mek\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Zahrad%C5%A1t%C4%9B_(z%C3%A1mek))

¹³ Tento den si půjčil peníze, přesné datum uzavření kupní smlouvy v kronice chybí, protože stránky této věci se týkající byly vyříznu

¹⁴ Dům č. 235, podle stabilního katastru č. 272 na parcele č. 35, nyní č. p. 1082 na parcele č. 2507, Kosmákova 7

¹⁵ Dům č. 327, podle stabilního katastru č. 366 na parcele č. 446, nyní č. p. 1198 na parcele č. 2634, Masarykovo nám. 39

¹⁶ Kronika Jana, folio 38

¹⁷ Správa Moravy byla od roku 1636 prováděna z nového úřadu nazvaného Královský tribunál, který při svém vzniku převzal politickou agendu zemského hejtmána a získal i značnou moc soudní. Působnost tohoto orgánu se postupně zvětšovala a to na úkor stavů. Dne 18. ledna 1748 byl vydán reskript, kterým byla zřízena tzv. Deputace, která byla postavena na roveň Tribunálu a omezovala jeho kompetence v oblasti komorní, kontribuční a vojensko-hospodářské. Deputace byla reskriptem z 24. května 1749 přeměněna na Královskou reprezentaci a komoru, které Tribunál předat i zbytek politické agendy. Její činnost byla ukončena a nahrazena od 1. července 1763 Královským zemským guberniem (<http://www.phil.muni.cz/~dopitova/>).

Publikováno: Polensko č. 4/2010, Na stránku www.klusacek.cz umístěno 20.4.2011

V této verzi ze dne 20. srpna 2011 je opraveno proti vytištěnému článku datum úmrtí Jana. Původně uvedené datum bylo úmrtím jeho syna též Jana. Dále jsou opraveny některé drobné tiskové chyby.